

Vývoj řeči

Řeč je artikulovaný, nejčastěji zvukový, projev člověka sloužící ke komunikaci. Existuje také řeč psaná a vnitřní. Ve vývoji řeči je rozhodující prvních šest let života. Vývoj každého dítěte je individuální, stadium řečového rozvoje je nutné vždy posuzovat v souvislosti s celkovým zdravotním stavem a psychomotorickým vývojem. **Vývojové poruchy řeči** ovlivňují komunikační proces a celkový psychomotorický a sociální vývoj dítěte. Pokud nejsou správně a včas diagnostikovány, mohou přetrvávat, anebo se zhoršovat v dalším období až do dospělosti. Léčba bývá dlouhodobá, komplexní a multidisciplinární. Poruchy řeči vzniklé v pozdějším věku mohou být prvním projevem jiného onemocnění.^{[1][2]}

Podmínky pro fyziologický rozvoj řeči

- vhodně stimulující prostředí, správné řečové vzory;
- dobrý sluch – i minimální sluchové ztráty do 40 dB mohou ovlivňovat řeč (sekretorická otitida nebo časté katary dýchacích cest);
- absence výraznější anatomické nebo funkční patologie v oblasti dýchacího, fonačního a artikulačního ústrojí (hlasivky, nos a nosohltan, patrohltanový uzávěr, chrup, čelisti, hybnost jazyka, stav podjazykové uzdičky...);
- absence neurologického či psychiatrického postižení (mentální retardace, poruchy autistického spektra, dětská mozková obrna, těžká zraková vada...).

Etapy vývoje řeči dítěte

- do 1 roku: předřečové stadium, fyziologická nemluvnost, kolem dvanáctého měsíce první slova s významem;
- kolem 2 let: jednoduché věty a otázky („co je to?“);
- kolem 3. roku: končí období prodloužené fyziologické nemluvnosti, objevuje se otázka „proč?“, začíná si osvojovat gramatickou strukturu slov a vět;
- kolem 4. roku: stadium intelektuální – roste slovní zásoba, výrazně se zkvalitňuje sluchové vnímání;
- kolem 5. roku: zpřesnění výslovnosti většiny hlásek;
- kolem 6.–7. roku: ukončení vývoje řeči – dítě zvládá souvislé vyprávění děje, používá souvětí.^[2]

Vývoj řeči v 1. roce života

- do 2 měsíců – nonverbální fáze;
- od 2 měsíců – vokální hra (mezi matkou a dítětem);
- 3 měsíce – žvatlání; samohlásky a, u, e;
- 7 měsíců – napodobování zvuků řeči;
- 8 měsíců – slabiky da, ba, ka;
- 10 měsíců – „táta“ nebo „máma“ neadresně;
- 10. až 11. měsíců – krátké „vėtičky“, které nemají konkrétní význam, ale mají jednoznačnou formu sdělení, otázky či rozkazu (rytmem a melodií řeči);
- 12 měsíců – vlastní řeč (žargon), které rozumí jen rodiče – napodobuje fyzikální zvuky, hlasy zvířat nebo lidských výkřiků; artikuluje jasně jedno další slovo kromě „máma“ a „táta“;
- porozumění řeči (pasivní slovník) se vyvíjí rychleji než vyjadřovací schopnost (aktivní slovník) – prvním slovům rozumí v 9 měsících.^{[3][4]}

Vývoj řeči u batolat

- individuální u každého dítěte;
- porozumění řeči (pasivní slovník) se vyvíjí rychleji než vyjadřovací schopnost (aktivní slovník) – ve 13 měsících může rozumět 20–100 slovům, ale říká pouze několik slov;
- vývoj řeči zpomaluje málo podnětné prostředí, ale také časté otitidy s převodní poruchou sluchu;
- ve 12 měsících vrcholí fáze žvatlání, poté začíná užívat k označení předmětů a činnostem konkrétní slova; nejprve na předměty ukazuje;
- v 16 měsíců říká 6 slov, souhlásky t, d, v, n, h;
- v 18 měsících užívá v průměru 20–50 slov;
- po 18. měsíci dochází k rychlému rozvoji jak pasivního, tak aktivního slovníku; dítě začíná chápat symbolický význam slov;
- koncem 2. roku (v 18–24 měsících) začíná používat slovesa a říká srozumitelné věty o 2 slovech, popisuje svoji činnost („Jdu ven“); užívá předložky; začíná se ptát „proč?“; začíná si uvědomovat faktor času;
- ve 2 letech správně používá samohlásky; přibližně 270 slov; užívá zájmena;
- ve 24–30 měsících říká srozumitelné věty o 3 slovech;
- ve 3 letech užívá přibližně 900 slov; srozumitelné věty o 4 slovech;
- asi do 2 let o sobě dítě mluví většinou ve 3. osobě (nazývá se svým jménem) a teprve od začátku 3. roku začíná mluvit v 1. osobě („já“).^{[3][4]}

Vývoj řeči u předškoláků

- zdokonaluje se řeč, slovní zásoba i větná stavba;
- ve 4 letech užívá přibližně 1500 slov a srozumitelné věty o 5 slovech;
- v 6 letech používá asi 2500 slov a srozumitelné věty o 6–7 slovech;^[3]

- nejprve používá souřadná souvětí a před koncem 3. roku i souvětí podřadná;
- roste zájem o mluvenou řeč – tříleté a čtyřleté děti už vydrží delší dobu poslouchat krátké povídky;
- tříleté dítě obvykle umí nějaké říkanky;
- vývoj řeči umožňuje rozvoj znalostí o sobě a o okolním světě – tříleté dítě obvykle zná celé své jméno, pohlaví, správně označuje hlavní barvy a kolem 5 let podá jednoduchou definici známých věcí (většinou účel, materiál a tvar);
- umí odříkat (ačkoli někdy s přeskokování) početní řadu asi do deseti a přiřazuje názvy čísel k počítaným předmětům; před 5. rokem chápe, co znamená počet (tj. ví, že počet je určen posledním číslem, ke kterému při počítání došlo); v 6 letech správně určí počet předmětů (do cca 10), pokud má názorný materiál.^[5]

Vývoj artikulace

(podle Jurnečkové a Vysoudilové, FN Ostrava – 1970)

- od 1 do 2,5 let: b, p, m, a, o, u, i, e; j, d, t, n, l – artikulační postavení se definitivně upravuje po třetím roce věku dítěte a ovlivní vývoj hlásky r;
- od 2,5 do 3,5 let: au, ou, v, f, h, ch, k, g;
- od 3,5 do 4,5 let: bě, pě, mě, vě, ď, ť, ň;
- od 4,5 do 5,5 let: č, š, ž;
- od 5,5 do 6,5 let: c, s, z, r;
- od 6,5 do 7 let: ř a difenciace č, š, ž a c, s, z.^[2]

Odkazy

Související články

- Poruchy vývoje řeči • Poruchy řeči a dalších symbolických funkcí • Poruchy řeči • Afázie/PGS/diagnostika

Použitá literatura

Reference

1. PREISSOVÁ, Irena. Vývojové poruchy řeči. *Pediatric pro praxi* [online]. 2013, roč. 14, vol. 4, s. 242-243, dostupné také z <<https://www.solen.cz/pdfs/ped/2013/04/08.pdf>>.
2. AKSENOVOVÁ, Zdenka. Poruchy řeči – praktický pohled v ordinaci pediatra. *Pediatric pro praxi* [online]. 2015, roč. 16, vol. 5, s. 315-319, dostupné také z <<https://www.solen.cz/pdfs/ped/2015/05/19.pdf>>.
3. LEBL, Jan, Kamil PROVAZNÍK a Ludmila HEJCMANOVÁ, et al. *Preklinická pediatrie*. 2. vydání. Praha : Galén, 2007. s. 48-71. ISBN 978-80-7262-438-6.
4. LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2. vydání. Praha : Grada Publishing, 2006. 368 s. s. 72-87. ISBN 978-80-247-1284-0.
5. LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2. vydání. Praha : Grada Publishing, 2006. 368 s. s. 87-103. ISBN 978-80-247-1284-0.